

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การให้หลักประกันสุขภาพแก่ประชาชนเพื่อสามารถเข้าถึงบริการและใช้บริการด้านสุขภาพ อนามัยเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของรัฐซึ่งบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐบาลโดยการนำของพรรคไทยรักไทยให้ความสนใจกับเรื่องนี้มาก และได้ผลักดันโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าภายใต้คำขวัญ “30 บาทรักษาทุกโรค” โดยได้มีการเริ่มโครงการนำร่องตั้งแต่เดือนเมษายนและเดือนมิถุนายน 2544 และเริ่มดำเนินโครงการทั่วประเทศเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 ยกเว้นกรุงเทพมหานครซึ่งเริ่มดำเนินการเดือนเมษายน 2545 (วิโรจน์ ฅ ระนอง และอัญชญา ฅ ระนอง, 2545) ซึ่งกระแสผลักดันของการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal coverage) มาจากแนวคิดความเป็นธรรมทางสุขภาพที่ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสในการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งผสมผสานได้ดีกับแนวคิดสุขภาพเป็นสิทธิของประชาชนทุกคน (Human as human right) ซึ่งได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องได้รับ โดยไม่แยกแยะฐานะยากดีมีจนทุกคนมีโอกาสดังกล่าวได้รับบริการที่เท่าเทียมกัน (Equal opportunity) และถือเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการโดยใช้การคลังสาธารณะเป็นหลัก (สุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย, 2545) โดยให้ความสำคัญกับงานด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และเน้นการ “สร้างเสริมสุขภาพ” มากกว่าการ “ซ่อมสุขภาพ” (วิโรจน์ ฅ ระนอง และอัญชญา ฅ ระนอง, 2545)

โครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้กำหนดสิทธิประโยชน์ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกัน - ควบคุมโรค ดังนี้

1. ให้มีและใช้สมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวในการดูแลสุขภาพแต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่อง
2. การตรวจและดูแลเพื่อส่งเสริมสุขภาพหญิงตั้งครรภ์
3. การดูแลสุขภาพเด็ก พัฒนาการ และภาวะโภชนาการเด็ก รวมถึงให้ภูมิคุ้มกันโรคตาม

แผนงานการให้ภูมิคุ้มกันของประเทศ

4. การตรวจสุขภาพประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง (ตามแนวทางการตรวจสุขภาพของประชาชนไทย จัดทำโดยแพทยสภา 2543 ซึ่งแนะนำโดยราชวิทยาลัยต่างๆ)
5. การให้ยาด้านไวรัสเอดส์ กรณีเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อจากแม่สู่ลูก
6. การวางแผนครอบครัว
7. การเยี่ยมบ้าน (Home visit) และการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน (Home health care)
8. การให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการในระดับบุคคลและครอบครัว
9. การให้คำปรึกษา (Counseling) สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริม

สุขภาพ

10. การส่งเสริมและป้องกันโรคในช่องปาก ได้แก่
 - การตรวจสุขภาพช่องปาก
 - แนะนำด้านทันตสุขภาพ
 - การใช้ฟลูออไรด์เสริมในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อโรคฟันผุ เช่น กลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยฉายรังสีบริเวณศีรษะและลำคอ
 - เคลือบหลุมร่องฟัน (ในกลุ่มอายุไม่เกิน 15 ปี)

จะเห็นได้ว่าโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้มีการระบุกิจกรรมในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพช่องปากไว้ในชุดสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนพึงได้รับ และในปี พ.ศ. 2548 กองทันตสาธารณสุขภายใต้การสนับสนุนของโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เปลี่ยนคำขวัญใหม่เป็น “30 บาทช่วยคนไทยห่างไกลโรค” ได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคด้านทันตกรรมสำหรับเด็กภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าปี 2548 “ยิ้มสดใส เด็กไทยฟันดี” กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเด็กก่อนประถมศึกษาและเด็กประถมศึกษา โดยกิจกรรมหลักคือ การจัดให้มีการเคลือบปิดหลุมร่องฟันในเด็กประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และกิจกรรมการแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ในสถานศึกษาหลังอาหารกลางวันทุกวัน

รายงานผลการปฏิบัติงานทันตสาธารณสุขภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของจังหวัดตราด 3 ปีซ้อนหลัง ดังตาราง 1.1

ตาราง 1.1 ผลการปฏิบัติงานทันตสาธารณสุขปีงบประมาณ 2546, 2547 และ 2548

รายการ	หน่วย	ผลการปฏิบัติงานปีงบประมาณ		
		2546	2547	2548
ถอนฟัน	คน	6,136	6,548	6,813
อุดฟัน	คน	4,909	5,434	6,537
ขูดหินปูน	คน	536	646	665
เคลือบฟลูออไรด์เจลเด็กวัยเรียน	คน	435	382	427
เคลือบปิดหลุมร่องฟันเด็กวัยเรียน	คน	1,448	1,474	1,998
ANC	คน	630	954	835
WBC	คน	1,018	1,475	1,381
ทันตสุศึกษา	คน	1,227	1,625	1,566

แหล่งข้อมูล : รายงานผลการปฏิบัติงานด้านทันตสาธารณสุขประจำปี

ฝ่ายสนับสนุนบริการและวิชาการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราด

จากการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพดังกล่าว หากตั้งข้อสังเกตว่าถ้าทันตบุคลากรมีการปฏิบัติเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ประชาชนจะสามารถพึ่งตนเองและสามารถดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองได้จริงหรือ เพราะหากอ้างอิงถึงการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ภายใต้กฎบัตรออกตาวา ที่ได้เสนอแนะกลวิธีที่ประกอบด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม คือ การสร้างนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาพดี การสร้างพลังความเข้มแข็งในชุมชนให้ดำเนินการด้วยตนเองได้ การปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข และการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับการทำงานกับกลุ่มคนในชุมชนตลอดจนทำงานกับเงื่อนไขทางสังคม สิ่งแวดล้อมและการเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อการมีสุขภาพที่ดี

ซึ่งการทำงานทันตสาธารณสุขของจังหวัดตราดตลอด 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2546 - 2548) เป็นที่น่าสงสัยว่ามีส่วนสอดคล้องหรือไปกันได้กับแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออกตาวา เพียงใด และประชาชนจะมีความสามารถในการพึ่งตนเองในเรื่องการดูแลสุขภาพหรือทันตสุขภาพตนเองได้มากเพียงใด อย่างไรก็ตามการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพที่ผ่านมานั้น ทันตภิบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ และการที่ทันตภิบาลจะสามารถทำงานส่งเสริมภายใต้กฎบัตรออกตาวาได้มากน้อยเพียงใดนั้น น่าจะขึ้นกับเงื่อนไขหลายประการทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค

จากปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่ามีบริบทใดบ้างที่มีผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของทันตภิบาลภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งจะเป็นบทวิเคราะห์สู่แนวทางการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของทันตภิบาลภายใต้ นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

คำถามการศึกษา

1. ภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพราะเหตุใดทันตภิบาลไม่สามารถดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากได้
2. ภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีบริบทใดที่ส่งผลให้ทันตภิบาลสามารถดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากได้ และอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของทันตภิบาล
2. เพื่อศึกษาบริบทที่มีผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของทันตภิบาล
3. เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของทันตภิบาลภายใต้แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพ

คำจำกัดความ

บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขต่างๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์หนึ่ง เรื่องหนึ่ง ประเด็นหนึ่ง

ทันตภิบาล หมายถึง บุคคลที่มีวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพทันตภิบาล หรือประกาศนียบัตร สาธารณสุขศาสตร์ (ทันตสาธารณสุข)

การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้ประชาชนเพิ่มความสามารถในการควบคุมและสร้างเสริมสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายจิตใจและสังคม

หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หมายถึง สิทธิของประชาชนไทยที่จะได้รับบริการสุขภาพ ที่มีมาตรฐานอย่างเสมอหน้าด้วยเกียรติและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน โดยที่ภาระด้านค่าใช้จ่ายในการใช้ บริการไม่เป็นอุปสรรคที่ประชาชนจะได้รับสิทธินั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทันตภิบาลในการทำงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากภายใต้นโยบาย
หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในอนาคต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved